

LLUR MORAL I LA NOSTRA

Lev Trotski

1938

(Versió al català feta per Alejo Martínez des de l'edició castellana de 1978 de l'Editorial Fontamara, Barcelona. Edició que reproduïa, amb algunes correccions menors, la primera versió castellana publicada per l'Editorial Clave de Mèxic a l'any 1939, traducció aquesta revisada per Trotski)

1.- Emanacions de moral.

En èpoques de reacció triomfant, el senyors demòcrates, socialdemòcrates, anarquistes i d'altres representants de l'esquerra es posen a despendre, en doble quantitat, emanacions de moral al igual que la gent transpira el doble quan té por. En repetir, a la seua manera, els Deu Manaments o el Sermó de la Muntanya, aqueixos moralistes es dirigeixen més als revolucionaris perseguits per la reacció triomfant que no pas a aquesta doncs que aquells, amb llurs "excessos" i llurs principis "amorals", "provoquen" a la reacció i li proporcionen una justificació moral quan resulta que hi ha una forma senzilla y segura d'evitar la reacció: el esforç interior i la regeneració moral. En totes les redaccions interessades es distribueixen gratuïtament mostres de perfecció ètica.

La base de classe d'aquesta prèdica falsa i ampul·losa la constitueix la petita burgesia intel·lectual. La base política són la impotència i la desesperació front l'ofensiva reaccionària. La base psicològica es troba en el desig de superar el sentiment de la pròpia inconsistència, disfressant-se amb una barba postissa de profeta.

El procediment moralitzador del filisteu consisteix a identificar les formes d'actuar de la reacció amb els de la revolució. L'èxit del procediment s'obté amb l'ajut d'analogies de forma. Tsarisme y bolxevisme són bessons. També és possible descobrir bessons del feixisme i del comunisme. Es pot formular una llista de trets comuns entre el catolicisme i, àdhuc, el jesuïtisme i el bolxevisme. Per la seua part, Hitler i Mussolini, utilitzant un mètode totalment semblant, demostren que, liberalisme, democràcia i bolxevisme no són més que distintes manifestacions d'un únic

i mateix mal. La idea que el stalinisme i el trotskisme són “en el fons” idèntics, troba avui la més ampla acceptació. Al seu voltant reuneix als liberals, demòcrates, pietosos catòlics, idealistes, pragmatistes, anarquistes i feixistes. Si els stalinistes no estan en possibilitat d’unir-se a aqueix “front popular”, és únicament perquè (per casualitat) es troben afanyats en exterminar els trotskistes.

El tret fonamental d’aquestes assimilacions i identificacions el constitueix el ignorar completament la base material de les diverses tendències, és a dir, llur naturalesa de classe i, per tant, llur paper històric objectiu. Em compte d’això, es valoren i classifiquen les distintes tendències segons qualsevol indicatiu exterior i secundari; el més a sovint segons la seua actitud envers tal o tal altre principi abstracte que per al classificador en qüestió té un valor professional molt particular. Així, per al papa de Roma, els francmaçons, darwinistes, marxistes i anarquistes són bessons doncs que tots ells per igual neguen sacrílegament la Immaculada Concepció. Per a Hitler, liberalisme i marxisme són bessons doncs que ignoren “la sang i l’honor”. Per als demòcrates és el feixisme i el bolxevisme que són bessons puix que no s’inclinen davant el sufragi universal. Etc., etc.

Els trets comuns a les tendències d’aquesta forma comparades és, cert, innegable. No obstant això, la realitat és que el desenvolupament de l’espècie humana no s’esgota ni amb el sufragi universal, ni amb “la sang i l’honor”, ni amb el dogma de la Immaculada Concepció. El procés històric és, primer que res, lluita de classes i passa que classes diferents, en nom de diferents finalitats, usen mitjans semblants. En el fons no podria ser d’altra manera. Els exèrcits bel·ligerants són sempre, si fa o no fa, simètrics i si no hi hagués quelcom de comú en el seus mètodes de lluita no podrien pas llançar-se atacs l’un a l’altre.

Els rudes camperol o botiguer, si es troben entre dos focs, sense comprendre ni l’origen ni el sentit de la pugna entre proletariat i burgesia, tindran el mateix odi envers els dos camps en lluita; i ¿què són aqueixos moralistes demòcrates? Els ideòlegs de les capes mitjanes, preses o temoroses de caure preses entre dos focs. Els principals trets dels profetes d’aqueix gènere són el seu allunyament dels grans moviments històrics, el conservadorisme petrificat del seu pensament, la satisfacció de si mateix, de la seua pròpia mediocritat i la covardia política més primitiva. Els moralistes volen, primer que res, que la història els deixi en pau; amb llurs llibrets, llurs revistetes, llurs subscriptors, el sentit comú i les normes morals. La història, però, no els deixa en pau. Unes vegades per l’esquerra, altres per la dreta, els dona empentes. Indubtablement, revolució i reacció, tsarisme i bolxevisme, comunisme i feixisme, stalinisme i trotskisme, són

tots bessons. Aquell que ho dubte que faça el treball de palpar, en el crani dels moralistes, les protuberàncies simètriques de dreta i esquerra.

2.- Amoralitat marxista i veritats eternes.

L'acusació més coneguda, i mes impressionant, que es dirigeix contra l'"amoralitat" bolxevic es recolza en la suposada regla jesuítica del bolxevisme "el fi justifica els mitjans". D'aquí no és gens difícil extraure la següent conclusió: puix que els trotskistes, al igual que tots els bolxevics (o marxistes), no reconeixen els principis de la moral, consegüentment, entre trotskisme i stalinisme no hi ha diferències "principistes". Que és el que es volia demostrar.

Un setmanari nord-americà, força vulgar i cínic, va emprendre una petita enquesta amb motiu del bolxevisme, enquesta que, com de costum, havia de servir al mateix temps a l'ètica i a la publicitat. L'inimitable H. G. Wells, l'homèrica suficiència del qual sempre ha estat major que la seua extraordinària imaginació, s'apressà a solidaritzar-se amb els esnobs reaccionaris del *Common Sense*. Tot està a l'ordre natural. Aquells d'entre els participants a l'enquesta que jutjaren convenient de fer la defensa del bolxevisme no ho van fer, en la majoria dels casos, sense tímides reserves: els principis del marxisme són, naturalment, roïns; però hom pot trobar entre el bolxevics a homes excel·lents (Eastman). Certament que n'hi ha d'"amics" més perillosos que no pas els enemics.

Si volguérem prendre seriosament als nostres senyors censors hauríem de preguntar-los, primer de res, quins són llurs principis morals. Heus aquí una qüestió a la qual és dubtós que ens contestaren. Admetem, en efecte, que ni la finalitat social ni la personal poden justificar els mitjans. Serà menester, doncs, cercar d'altres criteris fóra de la societat tal i com l'ha feta la història i fóra de les finalitats que suscita el seu desenvolupament. On? Si no és en la terra haurà de ser als cels. Els sacerdots han descobert, de fa ja temps, criteris infal·libles de moral en la revelació divina. Els rectors laics parlen de les veritats eternes de la moral, sense indicar-ne la font primera. Tenim, però, el dret de concloure dient: si aqueixes veritats són eternes, haurien d'haver existit no únicament abans de l'aparició del pitecantrop sobre la terra sinó abans encara de la formació del sistema solar. En realitat: d'on venen exactament? Sense Deu la teoria de la moral eterna no pot aguantar dempeus.

El moralistes de tipus anglosaxó (en la mida en què no s'acontenten, mercès al seu utilitarisme racionalista, amb l'ètica del comptable burgès)

resulten deixebles conscients o inconscients del vescomte de Shaftesbury, el qual (a les primeries del segle XVIII!) deduïa els judicis morals d'un "sentit moral" particular, donat a l'home (per dir-ho d'alguna forma) d'una vegada per totes. Situada per damunt les classes, la moral mena inevitablement a l'acceptació d'una substància particular, d'un "sentit moral" d'una "consciència", com un absolut especial, que no és més que un covard pseudònim filosòfic de Deu. La moral independent del seus "fins", és a dir, de la societat (bé es deduïska de la veritat eterna bé de la "naturalesa humana") no és, comtat i debatut, més que una forma de "teologia natural". Els cels continuen essent l'única posició fortificada per a les operacions militars contra el materialisme dialèctic.

En Rússia aparegué, a les acaballes del segle passat, una escola sencera de "marxistes" (Struve, Berdiaev, Bulgakov i d'altres) que volgueren completar els ensenyaments de Marx mitjançant un principi moral autònom, és adir: col·locat per damunt les classes. Aquesta gent partien de Kant i de l'imperatiu categòric, és clar. I, com va acabar la cosa? Struve és ara un antic ministre del baró Wrangel i un bon fill de l'Església. Bulgakov es rector ortodox. Berdiaev interpreta en diverses llengües l'Apocalipsi. Una metamorfosi tant inesperada, a primer colp d'ull, no s'explica de cap de les maneres per l'"ànima eslava" (Struve, a més a més, té l'ànima germànica) sinó per la magnitud de la lluita social en Rússia. La tendència fonamental d'aquesta metamorfosi és, en realitat, internacional.

L'idealisme filosòfic clàssic, en la proporció en què va tendir a secularitzar la moral en la seua època (és a dir: a emancipar-la de la sanció religiosa), feu una gran passa endavant (Hegel). Però la moral, una vegada deslligada dels cels, necessità d'arrels terrestres. El descobriment d'aqueixes arrels va estar una de les tasques del materialisme. Després de Shaftesbury, Darwin; després de Hegel, Marx. Invocar hui en dia les "veritats eternes" de la moral és tractar de fer que la roda gire vers enrera. L'idealisme filosòfic únicament és una etapa: de la religió al materialisme o, pel contrari, del materialisme a la religió.

3.- "El fi justifica els mitjans".

L'orde dels jesuïtes, fundada a la primera meitat del segle XVI per a resistir front al protestantisme, no va ensenyar mai (cal dir-ho de passada) que *qualsevol* mitjà, malgrat i tot que fos criminal des del punt de vista de la moral catòlica, fóra admissible sempre que conduirà al "fi", es a dir: al triomf del catolicisme. Aquesta doctrina contradictòria, i psicològicament absurda, fou malignament atribuïda als jesuïtes per llurs adversaris

protestants i, a vegades, també catòlics; adversaris que, per la seua banda, no es deturaven per culpa de cap escrúpol en seleccionar mitjans per tal d'assolir *llurs* fins. Els teòlegs jesuïtes, preocupats al igual que els d'altres escoles, pel problema del lliure albir, ensenyaven en realitat que el mitjà, en si mateix, pot ser indiferent i que la justificació o la condemna moral d'un mitjà concret es desprèn del seu fi. Així: un tir es per ell mateix indiferent; disparat contra un gos rabiós que amenaça un nen és una bona acció; disparat per a intimidar o matar, és un crim. Els teòlegs de l'orde no intentaren dir una altra cosa, únicament aqueix tòpic. Pel que fa a llur moral pràctica els jesuïtes no varen ser, de cap de les maneres, pitjors que els altres monjos o que els rectors catòlics; ben al contrari, més aviat varen superar-los; en qualsevol cas varen ser més conseqüents, més audaços i més perspicaços que els altres. Els jesuïtes constituïen una organització militant tancada, estrictament centralitzada, ofensiva i perillosa no sols per a llurs enemics sinó també per a llurs aliats. Per la seua psicologia i pels seus mètodes d'acció, un jesuïta de l'època "heroica" es distingia del rector carrincló, tant com un guerrer de l'Església del seu botiguer. No tenim cap raó per a idealitzar ni l'un ni l'altre. Però fóra totalment indigne considerar al guerrer fanàtic amb els ulls del botiguer estúpid i mandrós.

Si ens quedem al terreny de les comparacions purament formals o psicològiques sí que pot dir-se que els bolxevics són, front als demòcrates i socialdemòcrates de qualsevol matís, el mateix que els jesuïtes eren front a la plàcida jerarquia eclesiàstica. Comparats amb els marxistes revolucionaris, els socialdemòcrates i els centristes resulten ser uns retards mentals o, comparats amb els metges, uns curanderos: no hi ha cap qüestió que ells profunditzen completament; creuen en la virtut dels exorcismes i eludeixen de forma covarda qualsevol dificultat, esperançats en un miracle. Els oportunistes són els pacífics botiguers de la idea socialista mentre que els bolxevics són llurs combatents convençuts. D'aquí l'odi i les calumnies envers els bolxevics de part d'aquells que tenen en excés els mateixos defectes que ells, condicionats per la història, però cap de les seues qualitats.

La comparació entre els bolxevics i els jesuïtes continua essent, malgrat tot, absolutament unilateral i superficial, més literària que no històrica. Pel caràcter i pels interessos de classe en què recolzaven, els jesuïtes representaven la reacció i els protestants el progrés. El caràcter limitat d'aqueix "progrés" trobava, per la seua banda, l'expressió immediata en la moral dels protestants. Així, la doctrina de Crist, "purificada" per ells, no va impedir de cap de les maneres al burgès ciutadà que era Lutero, clamar per l'extermini dels camperols rebel·lats, aqueixos "gossos rabiosos". El doctor En Martín considerava sens dubte que "el fi justifica els mitjans"

abans que aquesta regla li fóra atribuïda als jesuïtes. Al seu torn, els jesuïtes, rivalitzant amb els protestants, l'adaptaren cada dia més a l'esperit de la societat burgesa i, dels tres vots (pobresa, castedat i obediència) sols conservaren el darrer, fóra d'això, en una forma extremadament suavitzada. Des del punt de vista de l'ideal cristià, la moral dels jesuïtes caigué tant més avall com més deixaren aquestos de ser jesuïtes. Els guerrers de l'Església es tornaren llurs buròcrates i, com tots els buròcrates, uns perfectes murrís.

4.- Jesuïtisme i utilitarisme.

Aquestes breus observacions són suficients per a posar en clar quanta ignorància i curtedat calen per tal de prendre's seriosament l'oposició entre el principi "jesuític", "el fi justifica els mitjans", i l'altre inspirat en una moral més elevada (se suposa) i segons el qual cada "mitjà" duu sa petita etiqueta moral, al igual que les mercaderies als magatzems de preus fixos. És notable que el bon seny del filisteu anglosaxó assolisca indignar-se contra el principi "jesuític" mentre que ell mateix s'inspira en la moral de l'utilitarisme, tan característic de la filosofia britànica. Però el criteri de Bentham, John Mill ("la major felicitat possible per al major nombre possible") significa que morals són els mitjans que condueixen al bé general, fi suprem. Sota llur enunciat filosòfic general, l'utilitarisme anglosaxó coincideix així plenament amb el principi "jesuític": "el fi justifica els mitjans". L'empirisme (com ho veiem) existeix en aquest món per tal d'alliberar a la gent de la necessitat d'ajuntar els dos extrems del raonament.

Herbert Spencer, a l'empirisme del qual Darwin va inocular la idea d'"evolució" de la mateixa forma que hom es vacuna contra la pigota, ensenyava que en el domini de la moral l'evolució parteix de les "sensacions" per arribar fins les "idees". Les sensacions imposen criteris de satisfacció immediata mentre que les idees permeten guiar-se d'acord a un criteri de satisfacció *futura, més durable i més elevada*. El criteri de la moral és d'aquesta forma, ací també, la "satisfacció" o la "felicitat". Però el contingut d'aquest criteri s'amplia i profunditza segons el nivell de l'"evolució". Així, fins el mateix Herbert Spencer, pel mètode del seu utilitarisme "evolucionista", ha mostrat que el principi "el fi justifica els mitjans" no conté en ell mateix res d'immoral.

Però seria ingenu esperar d'aquest "principi" abstracte una resposta a la qüestió pràctica: "Què es pot i què no es pot fer?". A més a més, el principi: "el fi justifica els mitjans" suscita naturalment la qüestió: "I què justifica el fi? En la vida pràctica, al igual que en el moviment de la

història, el fi i el mitjà canvien sense parar de lloc. La màquina en construcció es el “fi” de la producció per a convertir-se, una vegada instal·lada en una fàbrica, en un “mitjà” d’aqueixa producció. La democràcia és, en determinades èpoques, el “fi” de la lluita de classes per a canviar-se després en el seu “mitjà”. Sense contenir en ell mateix res d’immoral, el principi atribuït als jesuïtes no resol, però, el problema de la moral.

L’utilitarisme “evolucionista” de Spencer ens deixa igualment sense resposta i a meitat del camí doncs que, seguint les petjades de Darwin, intenta reabsorbir la moral històrica concreta en les necessitats biològiques o en els “instints socials” propis de la vida animal gregària mentre que el mateix concepte de moral sorgeix únicament en un medi dividit per antagonismes, és a dir, en una societat dividida en classes.

L’evolucionisme burgès es deté impotent al llinar de la societat històrica doncs que no vol reconèixer el principal ressort de l’evolució de les formes socials: la *lluita de classes*. La moral únicament és una de les funcions ideològiques d’aqueixa lluita. La classe dominant imposa a la societat *llurs* fins i l’acostuma a considerar com immorals els mitjans que contradiuen aqueixos fins. Tal és la principal funció de la moral oficial. Persegueix “la major felicitat possible” no per a la majoria sinó per a una exigua minoria, fora d’això, sense parar decreixent. Un règim semblant no podria pas mantenir-se ni una setmana únicament amb la sola coacció. L’elaboració d’aqueix ciment constitueix la professió de teòrics i moralistes petit burgesos. Que manipulen tots el colors de l’arc iris però, malgrat això, continuen sent, comtat i debatut, els apòstols de l’esclavitud i la submissió.

5.- “Regles morals universalment vàlides”.

Qui no vulga retornar ni a Moisès, ni a Crist, ni a Mahoma, ni acontentar-se amb una barreja eclèctica, ha de reconèixer que la moral és producte del desenvolupament social; que no conté res d’invariable; que està al servei dels interessos socials; que aqueixos interessos son contradictoris; que la moral posseeix, més que qualsevulla altra forma ideològica, un caràcter de classe.

Malgrat això ¿és que no hi ha regles elementals de moral, elaborades pel desenvolupament de la humanitat com a totalitat i necessàries per a la vida de la col·lectivitat sencera? Existeixen sens dubte, però la virtut de llur acció és extremadament limitada i inestable. Les normes “universalment vàlides” actuen menys com més agut és el caràcter que pren la lluita de

classes. La forma suprema d'aquesta és la guerra civil; ella provoca l'explosió de tots els lligams morals entre les classes enemigues.

En condicions "normals", l'home "normal" obeeix el manament "No mataràs!" però si mata en condicions excepcionals de legítima defensa els jutges l'absolen. Si, pel contrari, mor a mans d'un assassí serà aquest qui mora per decisió del tribunal. La necessitat de tribunals, el mateix que de la legítima defensa, es desprèn de l'antagonisme d'interessos. En allò que pertoca a l'Estat aquest es limita, en temps de pau, a legalitzar l'execució d'individus, per a, en temps de guerra, canviar en el seu contrari el manament "universalment vàlid": "No mataràs!" Els governs més "humans" que en temps de pau "odien" la guerra, converteixen en temps de guerra en deure suprem de llurs exèrcits l'extermini de la major part possible de la humanitat.

Les suposades regles "generalment reconegudes" de la moral, conserven en el fons un caràcter algebraic, és a dir, indeterminat. Expressen únicament el fet que l'home, en llur conducta individual, es troba lligat per determinades normes generals, normes que es desprenen de la seua pertinença a una societat. L'"imperatiu categòric" de Kant és la més elevada generalització d'aqueixes normes. A despit de l'alta situació que ocupa a l'Olimp de la filosofia, però, aqueix imperatiu no conté en ell mateix absolutament res de categòric puix que no posseeix res de concret. És una forma sense contingut.

La causa de la vacuïtat de les normes universalment vàlides es troba en el fet que, en totes les qüestions decisives, els homes senten la seua pertinença a una classe, molt més profundament i immediata que no llur pertinença a una "societat". Les normes "universalment vàlides" de la moral s'alimenten en realitat amb llur contingut de classe, és a dir, antagònic. La norma moral es torna més categòrica com menys "universal" és. La solidaritat obrera, sobretot durant les vagues o rere les barricades, és infinitament més "categòrica" que la solidaritat humana en general.

La burgesia, que depassa en molt al proletariat pel que fa al perfeccionament i intransigència de llur consciència de classe, té un interès vital en imposar *llur* moral a les masses explotades. Precisament per això les normes concretes del catecisme burgès es cobreixen amb abstraccions morals que es col·loquen sota l'ègida de la religió, de la filosofia o d'aqueixa cosa híbrida que s'anomena "seny". Invocar les normes abstractes no és un error filosòfic desinteressat sinó un element necessari en la mecànica de l'enganyifa de classe. La divulgació d'aqueixa enganyifa,

que té rera d'ella una tradició mil·lenària, és el primer deure del revolucionari proletari.

6.- Crisi de la moral democràtica.

Per tal d'assegurar el triomf dels seus interessos en les grans qüestions, les classes dominants es veuen obligades a fer concessions en les qüestions secundàries; això fins al límit en què aqueixes concessions encaixen en llur comptabilitat. A l'època de l'ascens capitalista (sobretot durant les últimes dècades dels anys anteriors a la guerra) aqueixes concessions tingueren un caràcter completament real, al menys en allò que concerneix a les capes superiors del proletariat. La indústria d'aqueixes èpoques progressava sense parar. El benestar de les nacions civilitzades, parcialment també el de les masses obreres, s'acreixia. La democràcia semblava infrangible. Les organitzacions obreres creixien i, alhora que elles, també creixien les tendències reformistes. Les relacions entre les classes, al menys exteriorment, es suavitzaven. Així s'establien en les relacions socials determinades regles elementals de moral junt a les normes de la democràcia i els hàbits de pau social. Es forjà la impressió d'una societat cada dia més lliure, justa i humana. La corba ascendent del progrés li semblava infinita al "sentit comú".

Però esclatà la guerra amb el seu seguici de commocions violentes, crisis, catàstrofes, epidèmies i salts enrera. La vida econòmica de la humanitat es trobà en un atzucac. Els antagonismes de classe s'exacerbaren i es manifestaren a plena llum del dia. Els mecanismes de seguretat de la democràcia començaren a esclatar un rere l'altre. Les regles elementals de la moral es revelaren encara més fràgils que les institucions de la democràcia i les il·lusions del reformisme. La mentida, la calúnnia, la venalitat, la corrupció, la violència, l'assassinat adquiriren proporcions inaudites. Als esperits senzills i abatuts els paregué que semblants inconvenients eren resultat momentani de la guerra. En realitat eren, i continuen essent-ho, manifestacions de decadència de l'imperialisme. La putrefacció del capitalisme significava la putrefacció de la societat contemporània amb llur dret i llur moral.

La "síntesi" de l'horror imperialista és el feixisme, nascut directament de la bancarrota de la democràcia burgesa front a les tasques de l'època imperialista. Restes de democràcia tan sols es mantenen ja entre les aristocràcies capitalistes més riques. Per cada "demòcrata" d'Anglaterra, França, Holanda o Bèlgica, cal comptar uns quants esclaus colonials; la democràcia dels Estats Units està manejada per "setanta famílies", etc. En totes les democràcies, a part d'això, creixen ràpidament elements de

feixisme. El stalinisme és, al seu torn, producte de la pressió de l'imperialisme sobre un Estat obrer endarrerit i aïllat i, a la seua manera, és una complement simètric del feixisme.

Mentre els filisteus idealistes (i naturalment el anarquistes en primer lloc) denuncien sense treva l'"amoralitat" marxista en llur premsa, els trusts nord-americans gasten (segons paraules de John Lewis, CIO) no menys de vuitanta milions de dòlars anuals en la lluita pràctica contra la "desmoralització" revolucionària, és a dir: en despeses d'espionatge, corrupció d'obrers, falsificacions judicials i assassinats a mansalva. L'imperatiu categòric fa a vegades rutes força sinuoses per tal de triomfar!

Observem (per escrúpol d'equitat) que els més sincers, i també els més limitats, dels moralistes petit burgesos viuen, encara hui, dels records idealitzats de l'ahir i de les esperances en una volta a aqueix ahir. No comprenen que la moral és funció de la lluita de classes; que la moral democràtica corresponia a l'època del capitalisme liberal progressista; que l'exacerbació de la lluita de classes, que domina tota l'època recent, ha destruït definitivament i completa aqueixa moral; que el seu lloc ha estat ocupat d'una banda per la moral de feixisme i, de l'altra, per la moral de la revolució proletària.

7.- El sentit comú.

La democràcia i la moral "universal" no són les úniques víctimes de l'imperialisme. La tercera és el sentit comú "innat en tots els homes". Aquesta forma inferior de la intel·ligència, necessària en qualsevol condició, és també suficient en determinades circumstàncies. El capital fonamental del sentit comú s'ha forjat amb les conclusions elementals extretes de l'experiència humana: no claveu el dit al foc, segueix preferentment la línia recta, no empreneu els gossos agressius... etc., etc. En un medi social estable, el sentit comú resulta suficient per a practicar el comerç, tenir cura dels malalts, escriure articles, dirigir un sindicat, votar al parlament, fundar una família i multiplicar-se. Però, quan el sentit comú tracta d'escapar a les seues limitacions naturals per a intervenir en el terreny de generalitzacions més complexes, queda clar que sols es tracta del conglomerat dels prejudicis d'una classe i d'una època determinades. La simple crisi del capitalisme els despista però front a catàstrofes com la revolució, la contrarevolució i la guerra, el sentit comú únicament és un imbècil a seques. Per a conèixer les commocions catastròfiques del curs "normal" de les coses calen facultats més altes de la intel·ligència, l'expressió filosòfica de les quals l'ha donada, fins ara, el materialisme dialèctic.

Max Eastman, que s'esforça, amb bon èxit, en donar-li al "sentit comú" la més seductora aparença literària, s'ha forjat en la lluita contra la dialèctica una mena de professió. Eastman pren seriosament les banalitats conservadores del sentit comú, barrejades amb un estil florit, com si foren la "ciència de la revolució". Anant en ajuda dels esnobs reaccionaris de *Common Sense*, amb una seguretat inimitable ensenya a la humanitat que si Trotski s'hagués guiat pel sentit comú, i no per la doctrina marxista, no haguera perdut el poder. La dialèctica interna que s'ha manifestat fins ara en la successió de les etapes de totes les revolucions no existeix per a Eastman. La successió de la revolució per la reacció es determinada (segons ell) per la manca de respecte al sentit comú. Eastman no compren que, precisament, en el sentit històric, Stalin resulta ser una víctima del sentit comú, és a dir de la insuficiència del sentit comú, puix que el poder de què disposa serveix fins hostils al bolxevisme. Pel contrari, a nosaltres, la doctrina marxista ens ha permès de trencar oportunament amb la burocràcia termidoriana i de continuar servint els fins del socialisme internacional.

Tota ciència, àdhuc la "ciència de la revolució", està subjecta a verificació experimental. Puix que Eastman sap com mantenir un poder revolucionari dins de les condicions d'una contrarevolució mundial, és de esperar que també sàpiga com conquerir el poder. És molt desitjable que revele, per fi, aqueix secret. I la millor manera de fer-ho seria en forma de *projecte de programa de partit revolucionari* i sota el títol de: com conquerir i com conservar el poder. Ens temem, però, que precisament el sentit comú detinga a Eastman abans de llançar-se a empresa tan arriscada. I aquesta vegada el sentit comú tindrà raó.

La doctrina marxista que (oh, dolor!) Eastman mai ha entès, ens ha permès preveure l'inevitable, en determinades condicions històriques del termidor soviètic, amb tot llur seguit de crims. La mateixa doctrina havia predit, amb molt de temps d'anticipació, l'inevitable enfonsament de la democràcia burgesa i de llur moral. Pel contrari, els doctrinaris del "sentit comú" s'han vist agafats d'imprevist pel feixisme i pel stalinisme. El sentit comú procedeix a base de magnituds invariables en un món en què únicament la variabilitat és invariable. La dialèctica, per contra, considera els fenòmens, les institucions i les normes en llur formació, desenvolupament i decadència. L'actitud dialèctica envers la moral, producte accessori i transitori de la lluita de classes, sembla "immoral" als ulls del sentit comú. No obstant això, res hi ha de més dur i més limitat, més cregut i més cínic, que la moral del sentit comú!

8.- Els moralistes i la GPU.

L'excusa per a la croada contra l'"amoralitat" bolxevic la proporcionaren els processos de Moscou. La croada, però, no començà immediatament puix els moralistes eren, en la seua major part, directament o indirecta amics del Kremlin. Com amics, s'esforçaren al llarg de un cert temps en dissimular el seu estupor i fins en fer com que res havia passat. No obstant això, els processos de Moscou de cap manera són un atzar. El servilisme i la hipocresia, el culte oficial a la mentida, la compra de consciències i totes les altres formes de corrupció començaren a obrir-se pas amb força en Moscou des de 1924-25. Les futures falsificacions judicials es prepararen obertament als ulls del món sencer. No mancaren les advertències. Però els "amics" no volien notar res. No és sorprenent: la majoria d'aqueixos cavallers havien estat enterament hostils a la revolució d'octubre i únicament s'aproximaren a la Unió Soviètica paral·lelament a la degeneració termidoriana d'aquesta. La democràcia petit burgesa d'occident reconegué en la burocràcia petit burgesa d'orient un ànima bessona. Cregueren, vertaderament, aquests individus les acusacions de Moscou? Únicament les cregueren els més imbècils. El altres no volgueren prendre's la molèstia d'una verificació. ¿Paga la pena trastornar l'amistat falaguera i confortable, i sovint profitosa, amb les ambaixades soviètiques? Fora d'això (oh, no ho oblidaven!) l'imprudent veritat podia perjudicar el prestigi de l'URSS. Aqueixos homes taparen els crims per raons utilitàries, és a dir, aplicaren manifestament el principi: "el fi justifica els mitjans".

El senyor Pritt, conseller de Sa Majestat Britànica, que havia tingut l'ocasió de fer en Moscou una ullada de gairell sota la túnica de Temis Staliniana i havia trobat les seues intimitat en bon estat, prengué sobre si la tasca de desafiar la vergonya. Romaind Rolland, l'autoritat moral del qual tant aprecien els comptables de les editorials soviètiques, s'apressà a publicar un del seus manifestos en el que el lirisme melangiós s'uneix al cinisme senil. La Lliga Francesa del Drets de l'Home, que condemnava el 1917 "l'amoralitat de Lenin i Trotski", quan trencaren l'aliança amb França, s'aprestà a tapar en 1936 els crims de Stalin en interès del pacte franco-soviètic. El fi patriòtic justifica (com es veu) tots els mitjans. En els Estats Units, *The Nation* i *The New Republic* tancaren el ulls front a les gestes de Iagoda doncs que l'amistat amb l'URSS s'havia convertit en sustentacle de la seua pròpia autoritat. No fa ni tant solament un any, aqueixos senyors no afirmaven que stalinisme i trotskisme foren idèntics. Estaven obertament en favor de Stalin, del seu esperit realista, de la seua justícia i del seu Iagoda. En aquesta posició es mantingueren tant de temps com pogueren.

Fins el moment de l'execució de Tujachevski, Iakir, etc., la gran burgesia dels països democràtics observà (fingint certa repugnància però no sense satisfacció) l'extermini de revolucionaris a l'URSS. En aqueix sentit, *The Nation*, *The New Republic*, per no dir res dels Duranty, Louis Fischer i d'altres substituïts de la ploma, s'avançaven als interessos de l'imperialisme "democràtic". L'execució dels general pertorba a la burgesia, obligant-la a comprendre que la molt avançada descomposició de l'aparell stalinista podria facilitar la tasca a Hitler, Mussolini i el Mikado. El *New York Times* es posà a rectificar, prudent però insistentment, la punteria del seu Duranty. El *Temps* de Paris deixà filtrar en les seues columnes un dèbil raig de llum sobre la situació a l'URSS. Pel que fa als moralistes i sicofants petit burgesos, sempre foren auxiliars de les classes capitalistes. En fi, quan la Comissió John Dewey formulà llur veredict, es va fer evident als ulls de tothom, per poc que pensés, que continuar defenent obertament a la GPU era afrontar la mort política i moral. Únicament a partir d'aqueix moment fou quan els "amics" decidiren invocar les veritats eternes de la moral; és a dir: replegar-se, atrinxerar-se en una segona línia.

Els stalinistes o semistalinistes atemorits no estan entre els últims dels moralistes. Eugene Lyons va conuiuïre alegrement, al llarg d'alguns anys, amb la colla termidoriana considerant-se a ell mateix quasi com un bolxevic. En haver renyit amb el Kremlin (poc importen els per què), Lyons es trobà de nou al núvols de l'idealisme. Liston Oak, gaudia, fa poc de temps, de tal crèdit prop de la Komintern que se li encarregà dirigir la propaganda republicana de llengua anglesa a Espanya. Quan renuncià al seu càrrec no es torbà pas, és clar, per renunciar també al seu abecedari de marxisme. Walter Krivitsky, en havent refusat tornar a l'URSS i havent trencat amb el GPU, passà immediatament a la democràcia burgesa. Sembla que aqueixa és també la metamorfosi del septuagenari Charles Rappoport. Una vegada llençat el stalinisme per la borda, la gent d'aquesta mena (i n'és de nombrosa) no poden evitar cercar en els arguments de la moral abstracta una compensació a la decepció i l'enviliment ideològic pel que han travessat. Pregunteu-los per què passaren de la Komintern o del GPU al camp de la burgesia. Llor resposta està presta: "El trotskisme no paga la pena més que el stalinisme".

9.- Disposició política de personatges.

"El trotskisme és el romanticisme revolucionari; el stalinisme és la política realista". D'aquesta carrinclona antinòmia (per la qual el filisteu vulgar justificava encara ahir la seua amistat amb el termidor i contra la revolució) no queda hui ni rastre. Ja no s'oposa trotskisme a stalinisme en general; ja

no se'ls identifica. Se'ls identifica en la forma i no en l'essència. En batre's en retirada fins el meridià de "l'imperatiu categòric", els demòcrates continuen en realitat defensant al GPU però millor disfressats, més pèrfidament. Qui calumnia a les víctimes treballa amb els botxins. Al igual que en altres casos, també en aquest la moral serveix a la política.

El filisteu demòcrata i el buròcrata stalinista són, si no bessons, almenys germans espirituals. Políticament pertanyen, en qualsevol cas, al mateix camp. Sobre la col·laboració de stalinistes, demòcrates i liberals, recolza actualment el sistema governamental de França i, afegint els anarquistes, el de l'Espanya republicana. Si el *Independent Labour Party* d'Anglaterra ofereix una tan pobre aparença és perquè durant anys no ha eixit dels braços de la Komintern. El Partit Socialista Francès excloué els trotskistes en el precís moment en què es preparava per a la fusió amb els stalinistes. Si la fusió no es duqué a terme no va ser per les divergències sobre els principis (quines en quedaven?) sinó a conseqüència de la por dels bonzes socialdemòcrates a perdre llurs places. En tornar d'Espanya, Norman Thomas declarà que els trotskistes ajudaven "objectivament" a Franco i, gràcies a aqueix absurd subjectiu, va proporcionar un ajut "objectiu" als botxins de la GPU. Aquest apòstol ha exclòs els "trotskistes" nord-americans del seu partit en el precís moment en què la GPU afusellava els seus camarades en l'URSS i Espanya. En nombrosos països democràtics, els stalinistes, malgrat de la seua "immoralitat" penetren (i no mancats d'èxit) l'aparell de l'Estat. En els sindicats es porten bé amb els buròcrates de qualsevol matís. És cert que els stalinistes tracten massa a la lleugera el Codi Penal, cosa que atemorís una mica, en temps plàcids, a llurs amics "demòcrates"; ben al contrari, en circumstàncies excepcionals (com ho demostra l'exemple d'Espanya), amb aqueixa conducta més segurament esdevenen en caps de la petita burgesia contra el proletariat.

La II Internacional i la Federació Sindical d'Amsterdam no agafaren a coll d'elles la responsabilitat de les falsificacions: deixaren semblant tasca a la Komintern. Callaren. En conversacions privades, els seus representants declaraven que des del punt de vista moral estaven contra Stalin; però des del punt de vista polític estaven al seu favor. Sols quan el Front Popular de França revelà clivells irreparables i els socialistes francesos hagueren de pensar en el demà fou quan Lleó Blum trobà al fons del seu tinter les indispensables fórmules de la indignació moral.

Si Otto Bauer censura suaument la justícia de Vichinsky, és per a sostenir (amb tanta major "imparcialitat") la política de Stalin. El destí del socialisme (segons recent declaració de Bauer) sembla estar lligat a la sort de la Unió Soviètica. "I el destí de la Unió Soviètica (continua dient) és el

del stalinisme mentre el desenvolupament de la Unió soviètica no haja superat la fase stalinista” Tot Bauer, tot l’austro-marxisme, tota la mentida i podridura de la socialdemocràcia estan en aqueixa magnífica frase! “Mentre” la burocràcia stalinista siga suficientment forta per a exterminar als representants progressistes del “desenvolupament interior”, Bauer es queda amb Stalin. Quan les forces revolucionàries, a despit de Bauer, derroquen a Stalin, aleshores Bauer reconeixerà generosament el “desenvolupament interior”, amb un retràs d’uns deu anys com a més.

Rera de les velles internacionals gravita el Buró de Londres, dels centristes, que reuneix amb tot encert els aspectes d’una guarderia d’infants, d’una escola per a adolescents endarrerits i d’un asil d’invàlids. El secretari del Buró, Fenner Brockway, començà per declarar que una investigació sobre el processos de Moscou podria “perjudicar l’URSS” i, en comptes d’això, proposà que es fera una investigació (per una comissió “imparcial” integrada per cinc adversaris aferrissats de Trotski) sobre... l’activitat política de Trotski. Brandler i Lovestone es solidaritzaren públicament amb Iagoda; no retrocediren sinó front Iexhov. Jacob Walcher, amb un pretext manifestament fals, refusa prestar a la Comissió John Dewey un testimoni que sols podia ser que desfavorable per a Stalin. La moral podrida de certs individus sols és un producte de llur política podrida.

Però el paper més trist correspon, sens dubte, als anarquistes. Si el stalinisme i el trotskisme són una i la mateixa cosa (com ho afirmen ells en cada línia) ¿per què, doncs, els anarquistes espanyols ajuden els stalinistes a aniquilar els trotskistes i, ahora, els anarquistes que es mantenen revolucionaris? Els teòrics llibertaris més francs responen: és el preu del subministrament soviètic d’armes. Però ¿quin és el fi d’ells: l’anarquisme, el socialisme? No, la salvació de la democràcia burgesa que ha preparat el triomf del feixisme. A un fi brut corresponen bruts mitjans.

Aqueixa és la vertadera disposició dels personatges en l’escaquer de la política mundial!

10.- El stalinisme, producte de la vella societat.

Rússia ha fet el salt endavant més grandios de la història i són les forces més progressistes del país les que s’expressaren a través d’ell. Durant l’actual reacció, l’amplitud de la qual és proporcional a la de la revolució, la inèrcia es revenja. El stalinisme ha esdevingut l’encarnació d’aqueixa reacció. La barbàrie de l’antiga Rússia, que reapareix sota noves formes socials, resulta fins i tot més repugnant perquè ara ha d’emprar una hipocresia com abans no s’havia vist en la història.

El liberal i els socialdemòcrates d'occident (als quals la revolució d'octubre els havia fet trontollar sobre llurs rànquies idees) han sentit renàixer les seues forces. La gangrena moral de la burocràcia soviètica els sembla una rehabilitació del liberalisme. Se'ls veu exigir vells aforisme d'encuny envellit com ara: "tota dictadura duu en ella mateixa els gèrmens de la seua pròpia dissolució"; "únicament la democràcia pot garantir el desenvolupament de la personalitat", etc. Aquesta oposició entre democràcia i dictadura, i que en aquest cas conté la condemna del socialisme, en nom del regim burgès sorprèn des del punt de vista teòric per la seua ignorància i mala fe. La infecció del stalinisme s'oposa, així, a la democràcia en tant que abstracció suprahistòrica. No obstant això, la democràcia també ha tingut la seua història i en ella no han mancat els horrors. Per a caracteritzar la burocràcia soviètica emprem les expressions "termidor" i "bonapartisme", preses de la història de la democràcia burgesa puix que (i que ho tinguen ben present els adoctrinadors endarrerits del liberalisme) *la democràcia no aparegué, de cap de les maneres, per virtut de mitjans democràtics*. Únicament imbècils poden acontentar-se amb raonaments sobre el bonapartisme, "fill legítim" del jacobinisme, càstig històric pels atemptats comesos contra la democràcia, etc. Sense la destrucció del feudalisme pel mètode jacobí, la democràcia burgesa haguera estat inconcebible. És tan fals oposar a les etapes històriques concretes (jacobinisme, termidor, bonapartisme) l'abstracció idealitzada de "democràcia" com oposar el nadó a l'adult.

El stalinisme, al seu torn, no és una abstracció de "dictadura" sinó una grandiosa reacció burocràtica contra la dictadura proletària en un país endarrerit i aïllat. La revolució d'octubre abolí els privilegis, declarà la guerra a la desigualtat social, substituí la burocràcia pel govern dels treballadors per ells mateixos, suprimí la diplomàcia secreta, s'esforçà en donar un caràcter de transparència completa a totes les relacions socials. El stalinisme ha restaurat les formes més ofensives dels privilegis, ha imprès a la desigualtat un caràcter provocatiu, gràcies a l'absolutisme policíac ha esgotat l'activitat espontània de les masses, ha fet de l'administració un monopoli de l'oligarquia del Kremlin i ha regenerat el fetixisme del poder sota aspectes que la monarquia absoluta no s'hagués atrevit a somiar mai.

La reacció social, en qualsevol de les seues formes, es veu obligada a ocultar els seus fins vertaders. Mentre més brutal siga la transició de la revolució a la reacció, més depèn la reacció de les tradicions de la revolució; és a dir, més por té de les masses i tant més es veu forçada a recórrer a la mentida i a la falsificació, en la lluita contra els representants de la revolució. Les falsificacions stalinistes no són fruit de L'"amoralitat"

bolxevic, no: al igual que tots els esdeveniments importants de la història, són producte d'una lluita social concreta i, a més a més, de la més pèrfida i cruel que existisca: la lluita d'una nova aristocràcia contra les masses que l'han elevat al poder.

Realment cal una total indignació intel·lectual i moral per a identificar la moral reaccionària i policíaca del stalinisme amb la moral revolucionària del bolxevisme. El partit de Lenin ha deixat d'existir des de fa molt de temps; s'ha trencat contra les dificultats interiors i contra l'imperialisme mundial. El seu lloc ha estat pres per la burocràcia stalinista, que és un mecanisme de transmissió de l'imperialisme. En la lliça mundial, la burocràcia ha substituït la lluita de classes per la col·laboració de classes, l'internacionalisme pel socialpatriotisme. Per tal d'adaptar el partit director a les tasques de la reacció, la burocràcia ha "renovat" llur composició mitjançant l'extermini de revolucionaris i el reclutament d'arribistes.

Tota reacció suscita, nodreix i reforça, els elements del passat històric sobre els que la revolució ha descarregat un colp sense haver assolit aniquilar-los. Els mètodes del stalinisme porten fins a la fi, fins la tensió més alta i, ahora, fins l'absurd, tots els procediments de mentida, crueltat i baixesa que constitueixen el mecanisme del poder en tota societat dividida en classes, sense excloure'n la democràcia. El stalinisme és un conglomerat de totes les monstruositats de l'Estat tal com l'ha fet la història; és també llur pitjor caricatura y llur repugnant carassa. Quan els representants de l'antiga societat oposen sentenciosament a la gangrena del stalinisme una abstracció democràtica esterilitzada tenim el perfecte dret de recomanar-los (igual a que a tota vella societat) que s'admiren en l'espill deformant del termidor soviètic. Vertaderament la GPU supera en molt tots els altres règims, per la franquesa del seus crims. Això, però, és conseqüència de l'amplitud grandiosa dels esdeveniments que sacsejaren Rússia en les condicions de la desmoralització mundial de l'era imperialista.

11.- Moral i revolució.

Entre els liberals i els radicals no hi manquen els que s'han assimilat els mètodes materialistes d'interpretació dels esdeveniments i que es consideren marxistes. Això no els impedeix, però, seguir essent periodistes, professors o polítics burgesos. El bolxevic no pot concebre's, certament, sense el mètode materialista, àdhuc en el domini de la moral. Però aqueix mètode no li serveix únicament per a interpretar els esdeveniments sinó per a crear el partit revolucionari, el partit del proletariat. És impossible complir semblant tasca sense una independència completa front la burgesia i llur moral. No obstant això, l'opinió pública burgesa domina perfectament

i plena, en l'actual moment, el moviment obrer oficial, des de William Green als Estats Units fins a Garcia Oliver en Espanya, passant per Lleó Blum i Maurice Thorez a França. El caràcter reaccionari d'aquesta època troba en aqueix fet la seua més profunda expressió.

El marxista revolucionari no podria abordar la seua missió històrica sense haver trencat moralment amb l'opinió pública de la burgesia i de llurs agents al si del proletariat. Tal cosa exigeix una intrepidesa moral de distint calibre del que cal per a cridar en les reunions públiques "A baix Hitler! A baix Franco!" Precisament aqueixa ruptura decisiva, profundament reflexionada i irrevocable, entre els bolxevics i la moral conservadora de la gran i també de la petita burgesia, és el que causa un espant mortal als parafrasejadors demòcrates, als profetes de saló i als herois de corredor. D'aquí llurs lamentacions sobre l'"amoralitat" dels bolxevics.

La seua manera d'identificar la moral burgesa amb la moral "en general" s'observa, sens dubte, de la millor forma possible en l'extrema esquerra de la petita burgesia, exactament als partits centristes de l'anomenat Buró de Londres. Ja que aquesta organització "admet" el programa de la revolució proletària, nostres diferències amb d'ella semblen a primera vista secundàries. En realitat la seua "admissió" del programa revolucionari manca de tot valor puix que no l'obliga a res. Els centristes "admeten" la revolució proletària igual que els kantians admeten l'imperatiu categòric, és a dir, com a un principi sagrat però inaplicable en la vida de tots els dies. En l'esfera de la política pràctica, s'uneixen amb els pitjors enemics de la revolució, els reformistes-stalinistes, per a lluitar contra nosaltres. Tot el seu pensament està impregnat de duplicitat i de falsedat. Si no arriben fins a crims enormes sols és perquè sempre es queden en l'últim pla de la política: són, en certa mida, els carteristes de la història. Precisament per això és que es consideren cridats a regenerar el moviment obrer mitjançant una nova moral.

En l'extrema esquerra d'aquesta confraria d'"esquerres" es troba un petit grup, totalment insignificant en el pla polític, d'emigrats alemanys que publiquen la revista *Neuer Weg* (Nova Ruta). Inclinem-nos una mica i escoltem a aquestos detractors "revolucionaris" de l'amoralitat bolxevic. En to d'elogi de doble sentit, la *Neuer Weg* escriu que els bolxevics es distingeixen avantatjosament dels altres partit per llur falta d'hipocresia: proclamen obertament el que la resta apliquen silenciosament en la realitat, a saber, el principi "el fi justifica els mitjans". Però (segons l'opinió de la *Neuer Weg*) una regla "burguesa" d'aqueixa mena és incompatible "amb un moviment socialista sa". "La mentida, i quelcom de pitjor, no són mitjans permesos en la lluita, com ho considerava encara Lenin". La paraula

“encara” significa naturalment que Lenin no havia encara aconseguit desfer-se de les seues il·lusions, per no haver viscut fins al descobriment de la “nova ruta”.

En la fórmula “la mentida i encara quelcom de pitjor”, el segon membre de la frase significa evidentment la violència, l’assassinat, etc., doncs que, suposat invariable la resta, la violència és pitjor que la mentida i l’assassinat és la forma suprema de la violència. Arribem així a la conclusió que la mentida, la violència i l’assassinat són incompatibles amb “un moviment socialista sa”. Però, què passa amb la revolució? La guerra civil és la més cruel de les guerres. És inconcebible no sols sense la violència exercida contra tercers sinó (amb la tècnica contemporània) sense l’homicidi d’ancians i nens. Cal recordar Espanya? La única resposta que podrien donar-nos els “amics” de l’Espanya republicana seria que la guerra civil paga la pena més que no l’esclavitud feixista. Aqueixa resposta, sencera i correcta, sols significa que el *fi* (democràcia o socialisme) justifica, sota determinades condicions, *mitjans* com ara la violència i l’homicidi. Inútil parlar de la mentida! La guerra és tan inconcebible sense mentides com la màquina sense lubricant. Amb l’únic fi de protegir la sessió de les Corts (1er de febrer de 1938) contra les bombes feixistes, el govern de Barcelona enganyà diverses vegades, sabent-ho, els periodistes i la població. Podia obrar d’altra forma? Qui desitja el fi (la victòria contra Franco) ha d’acceptar els mitjans, la guerra civil amb llur seguit d’horror i crims.

No obstant això, la mentida i la violència ¿no han de condemnar-se “en elles mateixes”? Segurament s’han de condemnar i, alhora, la societat dividida en classes que les engendren. La societat sense contradiccions socials serà, és clar, una societat sense mentida ni violència. Tanmateix sols podem tendir fins ella un pont mitjançant mètodes revolucionaris, és a dir: mètodes de violència. La mateixa revolució és producte d’una societat dividida en classes i d’això porta, necessàriament, impresa les empremtes. Des del punt de vista de les “veritats eternes”, la revolució és, naturalment, “immoral”. Però això únicament significa que la moral idealista és contrarevolucionària, és a dir: està al servei dels explotadors.

“Però (potser dirà el filòsof agafat d’imprevist) la guerra civil és, per dir-ho d’aqueixa forma, una lamentable excepció. En temps de pau, un moviment socialista sa ha d’abstenir-se de la violència i de la mentida”. Semblant resposta sols és una llastimosa escapatòria. No hi ha fronteres infranquejables entre la lluita de classes “pacífica” i la revolució. Cada vaga conté en germen tots els elements de la guerra civil. Les dues parts s’esforcen en donar-se mútuament una idea exagerada de la seua resolució

de lluitar i dels seus recursos materials. Gràcies a llur premsa, agents i espies, els capitalistes s'esforcen en intimidar i desmoralitzar els vaguistes. Per la seua banda, els piquets de vaga, quan la persuasió esdevé inoperant, es veuen obligats a recórrer a la força. Així, “la mentida i encara quelcom de pitjor” constitueixen part inseparable de la lluita de classes, fins en llur forma més embrionària. Resta per afegir que les nocions de *veritat* i de *mentida* nasqueren de les contradiccions socials.

12.- La revolució i el sistema d'ostatges.

Stalin manà prendre i afusellar els fills dels seus adversaris després d'haver manat que aquestos mateixos foren afusellats sota falses acusacions. Les famílies li serviren d'ostatges per a obligar a tornar de l'estranger els diplomàtics soviètics que pogueren permetre's qualche dubte sobre la probitat de Iagoda o de Iexhov. Els moralistes de la *Neuer Weg* creuen necessari i oportú recordar amb aquest motiu que Trotski es va servir, “ell també”, en 1919, d'una llei d'ostatges. I ací cal citar textualment: “L'aprehensió de famílies innocents per Stalin és d'una barbàrie repugnant. Però semblant cosa continua essent una barbàrie quan és Trotski qui ho mana (1919).” Heus aquí la moral idealista en tota llur bellesa! Aquestos criteris són tan fal·laços com les normes de la democràcia burgesa: es suposa en ambdós casos la *igualtat* on no n'hi ha gens.

No insistim ací que el decret de 1919, molt probablement, no provocà l'afusellament de familiars d'oficials la traïció dels quals no costava únicament pèrdues humanes innombrables sinó que amenaçava de dur directament la revolució a la ruïna. En el fons, no es tracta d'això. Si la revolució hagués manifestat des del principi menys inútil generositat, s'haurien estalviat centenars de milers de vides en el que passà després. Siga com siga, jo assumisc la sencera responsabilitat del decret de 1919. Fou una mesura necessària en la lluita contra els opressors. Aquest decret, com tota la guerra civil (que podríem titllar també amb justícia com “una repugnant barbàrie”) no té més justificació que l'objecte històric de la lluita.

Deixem a Emil Ludwig i a llurs semblants la tasca de pintar-nos retrats d'Abrahm Lincoln, adornats amb aletes color de rosa. La importància de Lincoln resideix en què, per tal d'assolir el gran objectiu històric assignat pel desenvolupament del jove poble nord-americà, no retrocedí front a les mesures més rigoroses, quan n'eren de necessàries. La qüestió ni tan sols resideix en saber quin dels bel·ligerants sofrí o infligí el major nombre de víctimes. La història té un patró diferent per a mesurar les crueltats dels sudistes i les dels nordistes de la Guerra de Secessió. Que eunucs

menyspreables no vinguen ara a dir-nos que l'esclavista que per mitjà de la violència o l'astúcia encadena a un esclau és igual, front la moral, que l'esclau que per l'astúcia o la violència trenca les seues cadenes!

Quan ja estigué sotaiguada en sang la Comuna de París i la canalla reaccionària del món sencer es posà a arrossegar el seu estendard pel fang, no mancaren nombrosos filisteus demòcrates per a difamar, al costat de la reacció, els comuners (*communards*) que havien executat 64 ostatges, començant per l'arquebisbe de París. Marx no vacil·là un sol instant en prendre la defensa d'aquesta acció sanguinària de la Comuna. En una circular del Consell General de la Internacional, en línies per sota de les quals hom sembla escoltar la lava bullent, Marx recorda primer que la burgesia usà el sistema d'ostatges en llur lluita contra els pobles (de les colònies i contra el seu mateix poble) per a referir-se tot seguit a les execucions sistemàtiques dels comuners presoners pels salvatges reaccionaris. I continua: "Per a defendre llurs combatents presoners, la Comuna no tenia més recurs que la presa d'ostatges, acostumada entre els prussians. La vida dels ostatges es perdé i tornà a perdre's pel fet que els versallescs continuaven afusellant els seus presoners. ¿Hauria estat possible salvar els ostatges després de l'horrible carnisseria amb què marcaren la seua entrada a París els pretorians de MacMahon? ¿El darrer contrapès al salvatgisme implacable dels governs burgesos (la presa d'ostatges) s'havia de reduir a una burla?" Així escriu Marx sobre l'execució d'ostatges malgrat que rere d'ell haguessen en el Consell General no pocs Fenner Brockway, Norman Thomas i d'altres Otto Bauer. La indignació del proletariat mundial front a les atrocitats dels versallescs era, però, encara tan gran que els confusionistes reaccionaris preferiren callar esperant temps millors per a d'ells, que (dissortadament) no tardaren en arribar. Sols després del triomf definitiu de la reacció fou quan els moralistes petit burgesos, en unió dels buròcrates sindicals i dels parafrasejadors anarquistes, causaren la pèrdua de la I Internacional.

Quan la revolució d'octubre es defenia contra les forces reunides de l'imperialisme, al llarg d'un front de vuit mil quilometres, els obrers del món sencer seguien el desenvolupament d'aquesta lluita amb una simpatia tan ardent que hagués estat perillós denunciar front ells el sistema d'ostatges com una "repugnant barbàrie". Calgué la completa degeneració de l'Estat soviètic i el triomf de la reacció en una sèrie de països per a que els moralistes isqueren dels seus forats... en ajuda de Stalin. En efecte, si les mesures de repressió preses per a defendre els privilegis de la nova aristocràcia tenen el mateix valor moral que les mesures revolucionàries preses en la lluita alliberadora, aleshores Stalin està plenament justificat, a menys que... la revolució proletària siga condemnada senceraament. Al

mateix temps que cerquen exemples d'immoralitats en els esdeveniments de la guerra civil en Rússia, els senyors moralistes es veuen obligats a tancar els ulls front al fet que la revolució espanyola restablí també el sistema d'ostatges, al menys, durant el període en què fou una vertadera revolució de masses. Si els detractors encara no han gosat atacar els obrers espanyols per llur "repugnant barbàrie" és, únicament, perquè el terreny de la Península Ibèrica encara està massa calent per a d'ells. És molt més còmode remuntar-se a 1919. Això ja és història: els vells hauran ja oblidat i els joves encara no aprenen. Per aqueixa mateixa raó, els fariseus de qualsevol matís retornen amb tanta insistència a Kronstadt i Makhno: llurs emanacions de moral poden exhalar-se ací lliurement!

13.- "Moral de cafres".

És impossible no estar d'acord amb els moralistes en què la història pren camins cruels. Quina conclusió extraure'n per a l'activitat pràctica? Lleó Tolstoi recomanava als homes ser més senzills i millors. El Mahatma Gandhi els aconsella de prendre llet de cabra. Helas! Els moralistes "revolucionaries" de la *Neuer Weg* no estan molt lluny d'aqueixes receptes. "Hem d'alliberar-nos [prediquen] d'aqueixa moral de cafres per a la qual no hi ha més mal que aquell que fa l'enemic." Admirable consell! "Hem d'alliberar-nos..." Tolstoi recomanava també alliberar-nos del pecat de la carn. I, no obstant això, l'estadística no confirma l'èxit de la seua propaganda. Nostres homuncles centristes han assolit elevar-se fins una moral per damunt de les classes, dins d'una societat dividida en classes. Però si fa gairebé dos mil anys que açò va estar dit: "Ameu als vostres enemics", "Ofriu l'altra galta"... I tanmateix, fins ara ni el Sant Pare romà s'ha "alliberat" de l'odi envers llurs enemics. Vertaderament que el diable, enemic del gènere humà, és molt poderós!

Aplicar criteris diferents als actes dels explotadors i dels explotats és, segons l'opinió dels pobres homuncles, posar-se al nivell de la "moral dels cafres". Preguntem, primer que res, si es correspon a ser "socialistes" el professar semblant menyspreu pels cafres. Llur moral es roïna? Heus aquí el que diu sobre aqueix tema l'Enciclopèdia Britànica: "En llurs relacions socials i polítiques manifesten molt de tacte i intel·ligència; són extraordinàriament valerosos, bel·licosos i hospitalaris i foren honrats i veraços mentre el contacte amb els blancs no els tornà suspicaços, venjatius i lladres i això àdhuc fins que no assimilaren la major part dels vicis dels europeus." No es pot concloure altra cosa que no siga que els missioners blancs, predicadors de la moral eterna, contribuïren a la corrupció dels cafres.

Si a un treballador cafre se li contés que els obrers, rebel·lats en alguna part del planeta, havien sorprès als seus opressors, el cafre se n'alegraria. Li causaria pena, per contra, saber que els opressors han assolit enganyar als oprimits. El cafre a qui els missioners no han corromput fins l'os de la medul·la no consentirà mai en aplicar les mateixes normes de moral abstracta als opressors i als oprimits. Per contra, comprendrà molt bé (si hom li ho explica) que l'objecte d'aqueixes normes abstractes és, precisament, impedir la rebel·lió dels oprimits contra el opressors.

Coincidència edificant: per a calumniar als bolxevics, als missioners de la *Neuer Weg* els calgué calumniar alhora als cafres; i, en ambdós casos, la calúnnia segueix la mare del riu de la mentida oficial burgesa: contra el revolucionaris i contra les races de color. No, nosaltres preferim els cafres a tots els missioners, siguen religiosos o laics!

Tanmateix, cal no sobreestimar el grau de consciència dels moralistes de la *Neuer Weg* o dels altres culs de sac. Les intencions d'aquesta gent no són tan roïnes. Malgrat això, però, serveixen de palanca al mecanisme de la reacció. En una època com l'actual, en què els partits petit burgesos s'aferren a la burgesia liberal o a llur ombra (política del "Front Popular"), paralitzen al proletariat i obren la ruta al feixisme (Espanya, França...), els bolxevics, és a dir els marxistes revolucionaris, es converteixen en personatges particularment odiosos als ulls de l'opinió pública burgesa. La pressió política fonamental dels nostres dies s'exerceix des de la dreta. Comtat i debatut, tot el pes de la reacció gravita sobre el coll d'una petita minoria revolucionària que s'anomena IV Internacional. *Voilà l'ennemi!* Heus aquí l'enemic!

El stalinisme ocupa en el mecanisme de la reacció moltes posicions dominants. Tots el grups de la societat burgesa, àdhuc els anarquistes, utilitzen d'una manera o d'una altra la seua ajuda en la lluita contra la revolució proletària. Alhora, els demòcrates petit burgesos tracten de fer recaure tot allò d'odiós que hi ha en els crims de llur aliat moscovita a sobre la irreductible minoria revolucionària. Aquesta és, precisament, la significació de la dita, des d'ara en moda: "trotskisme i stalinisme són una mateix cosa". Els adversaris dels bolxevics i dels cafres ajuden així a la reacció a calumniar el partit de la revolució.

14.- L'"amoralitat" de Lenin.

Els "socialistes-revolucionaris" russos han estat sempre els homes més morals: en el fons tan sols eren pura ètica. Això, però, no els va impedir enganyar als camperols russos durant la revolució. En l'òrgan parisenc de

Kerensky (el mateix socialista ètic precursor de Stalin en la fabricació de falses acusacions contra els bolxevics), el vell “socialista-revolucionari” Zenzinov escriu: “Lenin ensenyà, com es sabut, que per tal d’assolir el fi que s’assigna, els bolxevics poden i a vegades deuen ‘fer ús de diverses estratagemes, del silenci i de la dissimulació de la veritat...” (*Novaia Rossiia*, 17 de febrer de 1938, p. 3). D’aquí la conclusió ritual: el stalinisme és fill legítim del leninisme.

Dissortadament, aquest detractor ètic no sap ni tan sols citar honradament. Lenin escrigué: “Cal saber acceptar-ho tot, tots els sacrificis i a més a més (en cas de necessitat) usar estratagemes diverses, astúcia, procediments il·legals, silenci, dissimulació de la veritat, *per a penetrar en els sindicats, mantenir-s’hi i prosseguir-hi l’acció comunista*”. La necessitat d’estratagemes i d’astúcies (segons l’explicació de Lenin) era conseqüència del fet que la burocràcia reformista, lliurant els obrers al capital, persegueix els revolucionaris i recorre àdhuc a la policia burgesa contra d’ells. L’“astúcia” i la “dissimulació de la veritat” únicament són, en el cas, els mitjans d’una defensa legítima contra la burocràcia reformista i traïdora.

El Partit de Zenzinov mateix desenvolupà, fins fa anys, un treball il·legal contra el tsarisme i més tard contra el bolxevisme. En ambdós casos, es va servir d’astúcies, estratagemes, falsos passaports i d’altres formes de la “dissimulació de la veritat”. Tots aqueixos *mitjans* foren considerats per ell no sols “ètics”, sinó fins i tot heroics, doncs que es corresponien a *fins* polítics de la democràcia petit burgesa. La clau de la moral d’aqueixos senyors, com es veu, té un caràcter de classe!

L’“amoralista” Lenin recomana obertament, en la premsa, servir-se d’astúcies de guerra front als líders que traeixen els obrers. El moralista Zenzinov trunca deliberadament una cita pels seus dos extrems amb el fi d’enganyar els seus lectors: l’ètic detractor sap ser, com de costum, un bergant mesquí. No inútilment li agradava a Lenin repetir que es terriblement difícil trobar una adversari de bona fe!

L’obrer que no amaga al capitalista la “veritat” sobre les intencions dels vaguistes és, senzillament, un traïdor que únicament mereix menyspreu i boicot. El soldat que comunica la “veritat” a l’enemic es castigat com espia. Kerensky mateix intentà amb mala fe acusar als bolxevics d’haver comunicat la “veritat” a l’Estat Major de Ludendorff. Resulta així que la “santa veritat” no és un fi en ell mateix. Per damunt d’ella existeixen criteris més imperatius que tenen un caràcter de classe, com ho demostra l’anàlisi.

Una lluita a mort no es concebible sense astúcies de guerra; en d'altres paraules, sense mentides ni enganys. ¿Poden els proletaris alemanys deixar d'enganyar a la policia de Hitler? ¿Els bolxevics soviètics obren "amoralment" enganyant a la GPU? Tot burgès honrat aplaudeix l'habilitat del policia que aconsegueix atrapar amb astúcies a un perillós gàngster. ¿I no va ha estar permesa l'astúcia quan es tracta d'enderrocar als gàngsters de l'imperialisme?

Norman Thomas parla "d'aqueixa estranya amoralitat comunista que no pren res en compte sinó llur partit i llur poder" (*Socialist Call*, 12 de març de 1938). Thomas posa així en el mateix sac a la Komintern actual, és a dir, al complot de la burocràcia del Kremlin contra la classe obrera, i al partit bolxevic que encarnava el complot dels obrers avançats contra la burgesia. Hem refutat ja suficientment aquí dalt aquesta identificació sencera desvergonyida. El stalinisme sols es disfressa amb el culte del partit; en realitat destrueix i trepitja en el fang al mateix partit. És veritat, però, que per al bolxevisme el partit ho és tot. Aquesta actitud del revolucionari front la revolució espaventa i sorprèn el socialista de saló, que és sols un burgès proveït d'un "ideal" socialista. Als ulls de Norman Thomas i de llurs semblants, el partit és un instrument momentani per a combinacions electorals i demés, i únicament això. Llur vida privada, interessos, relacions i criteris de moral estan fora del partit. Considera amb esglai hostil al bolxevic per al qual el partit és l'instrument de la transformació revolucionària de la societat, àdhuc de la moral d'aquesta. En el marxista revolucionari no pot existir contradicció entre la moral personal i els interessos del partit puix que el partit engloba, per a la consciència d'aquell, les tasques i fins més elevats de la humanitat. Seria ingenu creure que Thomas té una noció més alta de la moral que els marxistes. El que passa és que té un idea molt més ínfima del partit.

"Tot el que naix és digne de perir" (diu el dialèctic Goethe). La ruïna del partit bolxevic (episodi de la reacció mundial) no disminueix, no obstant això, llur importància en la història mundial. En l'època del seu ascens revolucionari, és a dir quan representava vertaderament a l'avantguarda proletària, fou el partit més honrat de la història. Quan pogué, clar que enganyà les classes enemigues: però digué la veritat als treballadors, tota la veritat i sols la veritat. Únicament gràcies a això fou que conquista llur confiança, més que qualsevol altre partit del món.

Els dependents de les classes dirigents tracten al constructor d'aqueix partit d'"amoral". Als ulls dels obrers conscients aquesta acusació li ret honors. Significa que Lenin refusava reconèixer les regles de moral establertes pels esclavistes per als esclaus i mai observades pels mateixos esclavistes;

significa que Lenin incitava el proletariat a estendre la lluita de classes àdhuc al domini de la moral. Aquell que s'incline davant les regles establertes per l'enemic no vencerà mai!

L'"amoralitat" de Lenin, és a dir, llur refús a admetre una moral per damunt de les classes, no l'impedí conservar al llarg de tota la seua vida la fidelitat al mateix ideal; lliurar-se senceraent a la causa dels oprimits; donar proves de la major honradesa en l'esfera de les idees i de la major intrepidesa en l'esfera de l'acció; no tenir la menor suficiència envers el "senzill" obrer, amb la dona indefensa o el nen. ¿No sembla, doncs, que l'"amoralitat" en aquest cas sols és sinònim d'una més elevada moral humana?

15.- Un episodi edificant.

És convenient referir ací un episodi que, malgrat que de poca importància en ell mateix, il·lustra força bé la diferència entre *llur* moral i la *nostra*. En 1935, en cartes als meus amics belgues, desenrotllí la idea que l'intent d'un jove partit revolucionari de crear llurs "propis" sindicats equivaldria al suïcidi. Cal anar a cercar els obrers allà on es troben. Però ¿això significa donar quotes per al sosteniment d'un aparell oportunista? Clar, responguí. Per a tenir dret a desenvolupar un treball de sapa contra els reformistes cal, provisionalment, pagar-los tribut. Però ¿els reformistes ens permetran desenvolupar un treball de sapa contra d'ells? Clar, responguí. El treball de sapa exigeix mesures conspiratives. Els reformistes són la policia política de la burgesia al seny de la classe obrera. Cal saber obrar sense llur autorització i malgrat llurs prohibicions... En el curs d'una perquisició practicada per casualitat en casa del camarada D., en relació (si no m'equivoque) amb un assumpte de subministrament d'armes als obrers espanyols, la policia belga s'apoderà de la meua carta. Alguns dies més tard fou publicada. La premsa de Vandervelde, de De Man i de Spaak no estalvià les fulminacions contra el meu "maquiavelisme" i "jesuïtisme". Qui eren, però, els meus censors? President de la II Internacional durant llargs anys, Valdervelde s'havia convertit des de feia temps en l'home de confiança del capital belga. De Man, qui en un seguit de ventruts volums havia tractat d'ennobrir el socialisme, gratificant-lo amb una moral idealista i aproximant-se, d'amagatall, a la religió, aprofità la primer ocasió per tal d'enganyar els obrers i convertir-se en un ordinari ministre de la burgesia. En quant a Spaak, la cosa és encara més impressionant. Any i mig abans, aquest cavaller es trobava en l'oposició socialista d'esquerres i havia vingut a veure'm a França per a consultar-me respecte dels mètodes de lluita contra la burocràcia de Vandervelde. Jo l'havia exposat les idees que més tard formaren el contingut de la meua carta. Un any a penes després de la

seua visita, Spaak renunciava a les espines per a quedar-se amb la rosa. Traïent a llurs amics de l'oposició, es convertia en un dels ministres més cínic del capital belga. En els sindicats i en el partit, aqueixos cavallers ofeguen qualsevol crítica, desmoralitzen i corrompen sistemàticament els obrers més avançats i exclouen també sistemàticament els indòcils. Es distingeixen de la GPU únicament pel fet de no haver fet ús encara fins avui de l'efusió de sang: com bons patriotes que són, reserven la sang obrera per a la pròxima guerra imperialista. Està clar: Cal ser un enviat del diable, un monstre moral, un "cafre", un bolxevic, per a donar als obrers revolucionaris el consell d'observar les regles de la conspiració en la lluita contra aqueixos cavallers!

Des del punt de vista de la legalitat belga, la meua carta no contenia, naturalment, res de criminal. La policia d'un país "democràtic" haguera tingut clar que calia tornar-la al seu destinatari, amb llurs excuses. La premsa del partit socialista hauria d'haver protestat contra una perquisició dictada per a defensar al general Franco. Els senyors socialistes no experimentaren, però, la menor nosa en traure partit del servei indiscret que els oferia la policia, sense la qual no hagueren pogut fruit de la feliç ocasió de manifestar la seua superioritat moral sobre l'amoralitat dels bolxevics.

Tot és simbòlic en aquest episodi. Els socialdemòcrates belgues m'aclaparen amb llur indignació en el precís moment en què llurs camarades noruecs ens tenen, a la meua dona i a mi, rere la reixa, per tal d'impedir-nos qualsevol defensa contra les acusacions de la GPU. El govern noruec sabia perfectament que les acusacions de Moscou eren falses: l'òrgan oficial de la socialdemocràcia ho escrigué en totes ses lletres des del primer dia. Però Moscou atacà la butxaca dels armadors i comerciants de peix noruecs i, els senyors socialdemòcrates es posaren immediatament a quatre grapes. El cap del partit, Martin Tranmael, és més que una autoritat en matèria moral, és un just: no beu ni fuma, és vegetarià i es banya en hivern en aigua gelada. Això no l'impedeix, després d'haver-nos apressat per ordre de la GPU, invitar, especialment per a calumniar-me, a l'agent noruec de la GPU, Jacob Friis, burgès sense honor ni consciència. Però ja es prou...

La moral d'aquests senyors consisteix en regles convencionals i procediments oratoris destinats a amagar llurs interessos, apetits i terrors. En la seua major part, estan disposats a totes les baixeses (a renegar, a la perfídia i la traïció) per ambició o lucre. En l'esfera sagrada dels interessos personals, el fi justifica, per a d'ells, tots els mitjans. Precisament per això necessiten un codi moral particular, pràctic i, alhora, elàstic, com un bons tirants. Detesten a qualsevol que revele a les masses llur secret

professional. En temps de “pau”, llur odi s’expressa mitjançant calumnies, vulgars o “filosòfiques”. Quan els conflictes social s’aviven, com en Espanya, aqueixos moralistes, fent colze amb la GPU, exterminen els revolucionaris. I per a justificar-se repeteixen que “trotskisme i stalinisme són una i la mateixa cosa”.

16.- Interdependència dialèctica del fi i dels mitjans.

El mitjà únicament pot ser justificat pel fi. Però aquest, al seu torn, ha de ser justificat. Des del punt de vista del marxisme, que expressa els interessos històrics del proletariat, el fi està justificat si mena a l’acreixement del poder de l’home sobre la naturalesa i a l’abolició del poder de l’home sobre l’home.

Això significa que per a aconseguir tal fi tot està permès? (ens preguntarà sarcàsticament el filisteu, revelant que no ha entès res). Està permès (respondrem) tot el que mena *realment* a l’alliberació de la humanitat. I puix que aquest fi sols pot assolir-se per mitjans revolucionaris, la moral emancipadora del proletariat posseeix (indispensablement) un caràcter revolucionari. S’oposa irreductiblement no sols als dogmes de la religió sinó també als fetitxes idealistes de tota mena, gendarmes filosòfics de la classe dominant. Dedueix les regles de la conducta de les lleis del desenvolupament de la humanitat i, per tant, abans que res, de la lluita de classes, llei de lleis.

¿Això vol dir que, malgrat tot, en la lluita de classes contra el capitalisme tots els mitjans estan permesos: la mentida, la falsificació, la traïció, l’assassinat, etc.? (Insisteix encara el moralista). Sols són admissibles i obligatoris (responem) els mitjans que acreixen la cohesió revolucionària del proletariat, inflamen llur ànima amb l’odi implacable envers l’opressió, els ensenyen a menysprear la moral oficial i llurs súbdits demòcrates, l’impregnen amb la consciència de la seua missió històrica, augmenten llur bravura i abnegació en la lluita. Precisament d’això es desprèn que no tots els mitjans estan permesos. Quan diem que el fi justifica els mitjans resulta per a nosaltres la conclusió que el gran fi revolucionari refusa, com a mitjans, tots els procediments i mètodes indignes que alcen a una part de la classe obrera contra les altres; o que intenten fer la felicitat dels altres sense el seu propi concurs; o que redueixen la confiança de les masses en elles mateixes i en llur organització, substituint tal cosa per l’adoració als “caps”. Per sobre de tot, irreductiblement, la moral revolucionària condemna el servilisme envers la burgesia i l’altivesa envers els treballadors, és a dir, un dels trets més profunds de la mentalitat dels pedants i moralistes petit burgesos.

Aquests criteris no diuen, naturalment, allò que està permès i allò que és inadmissible en cada cas concret. Semblants respostes automàtiques no poden existir. Els problemes de moral revolucionària es confonen amb els problemes de l'estratègia i tàctica revolucionàries. Resposta correcta a aquests problemes únicament pot trobar-se en l'experiència viva del moviment i a la llum de la teoria.

El materialisme dialèctic desconeix el dualisme de mitjans i fins. El fi es dedueix naturalment del moviment històric mateix. Els mitjans estan orgànicament subordinats al fi. El fi immediat es converteix en mitjà del fi ulterior. En el seu drama, *Franz von Sickingen*, Ferdinand Lassalle posa les següents paraules en boca d'un dels seus personatges:

No ensenyes sols el fi, ensenya també la ruta,
Puix el fi i el camí tan units estan
Que un i l'altre es canvien,
I cada nova ruta descobreix un nou fi.

Els versos de Lassalle són molt imperfectes. El que és pitjor: en la política pràctica Lassalle es separà de la regla enunciada per ell mateix; serà prou de recordar que arribà fins a negociacions secretes amb Bismarck.

La interdependència del fi i dels mitjans, tanmateix, està expressada, en el cas dels versos reproduïts, de manera sencera i exacta. És precís sembrar un gra de blat si hom vol recollir una espiga de blat.

El terrorisme individual, per exemple, és o no és admissible des del punt de vista de la "moral pura"? En aqueixa forma abstracta, la qüestió per a nosaltres manca de sentit. Els burgesos conservadors suïssos, avui encara, reten honors oficials al terrorista Guillem Tell. Nosaltres simpatitzem sencera i exactament amb el bàndol dels terroristes irlandesos, russos, polonesos, hindús, en llur lluita contra l'opressió nacional i política. Kirov, sàtrapa brutal, no suscita cap compassió. Ens mantenim neutrals davant qui el va matar, sols perquè ignorem els mòbils que el guiaren. Si arribarem a saber que Nicoleiev ferí conscientment, per a prendre revenja pels obrers els drets dels quals trepitjava Kirov, nostres simpaties serien totalment envers el terrorista. No obstant això, el que decideix per a nosaltres no són pas els mòbils subjectius sinó l'adequació objectiva. Aqueix mitjà pot conduir realment al fi? En el cas del terror individual, la teoria i l'experiència donen testimoni de que no. Nosaltres diem al terrorista: és impossible reemplaçar a les masses; sols dins d'un moviment de masses podràs emprar útilment el teu heroisme. Tanmateix, en condicions de guerra civil, l'assassinat de

determinats opressors deixa de ser un acte de terrorisme individual. Si, per exemple, un revolucionari hagués fet saltar per l'aire al general Franco i al seua Estat Major, és dubtós que semblant acte hagués provocat una indignació moral, àdhuc entre els eunucs de la democràcia. En temps de guerra civil un acte d'aqueix gènere seria fins i tot políticament útil. Així, àdhuc en la qüestió més aguda (l'assassinat de l'home per l'home) els absoluts morals resulten completament inoperants. L'apreciació moral, al igual que l'apreciació política, es desprèn de les necessitats internes de la lluita.

L'emancipació dels treballadors sols pot ser obra del mateixos treballadors. Per això no hi ha major crim que enganyar les masses, que fer passar les derrotes per victòries, als amics per enemics, corrompre els dirigents, fabricar llegendes, muntar processos falsos; en una paraula, fer el que fan els stalinistes. Aqueixos mitjans sols poden servir un únic fi: el de perllongar la dominació d'una colla, condemnada per la història. No poden servir, però, per a l'emancipació de les masses. Heus aquí perquè la IV Internacional desenvolupa contra el stalinisme una lluita a mort.

Les masses, naturalment, no estan mancades de pecats. La idealització de les masses ens és estranya. Les hem vistes en circumstàncies variades, en diverses etapes, enmig de les més grans sotragades polítiques. Hem observat llur cara forta i la dèbil. La forta, la decisió, l'abnegació, l'heroisme, trobaren sempre la seua expressió més alta en els períodes d'ascens de la revolució. En aquells moments, els bolxevics estigueren al davant de les masses. Altre capítol de la història s'obrí de seguida quan es revelà la cara dèbil dels oprimits: heterogeneïtat, manca de cultura, horitzons limitats. Fatigades, disteses, desil·lusionades, les masses varen perdre confiança en elles mateixes i cediren el lloc a una nova aristocràcia. En aquest període els bolxevics (els "trotskistes") es trobaren aïllats de les masses.

Pràcticament, hem recorregut dos d'aqueixos grans cicles històrics: 1897-1905, anys d'ascens; 1907-1913, anys de reflux; 1917-1923, anys d'ascens, sense precedents en la història; després un nou període de reacció, que encara avui no ha acabat. D'aqueixos esdeveniments, els "trotskistes" han après el ritme de la història; en d'altres paraules, la dialèctica de la lluita de classes. Han après (i sembla que, fins a cert grau, han encertat) a subordinar a aquest ritme objectiu llurs plans i programes subjectius. Han après a no desesperar perquè les lleis de la història no depenen dels nostres gustos personals o no es sotmeten al nostres criteris morals. Han après a subordinar llurs gustos individuals a les lleis de la història. Han après a no témer ni els enemics més poderosos si llur poder està en contradicció amb

les necessitats del desenvolupament històric. Saben nedar contra corrent, amb la profunda convicció que el nou flux històric de poderós impuls els portarà fins la riba. No tots hi arribaran: molts s'ofegaran. Però fer part d'aqueix moviment amb els ulls oberts i amb la voluntat tensa dóna la satisfacció suprema que pot sentir un ésser pensant!

Coyoacán, 16 de febrer de 1938

ESCRIBIA AQUESTES PÀGINES SENSE SABER QUE DURANT AQUESTS DIES EL MEU FILL LLUITAVA CONTRA LA MORT. DEDIQUE A LA SEUA MEMÒRIA AQUEST CURT TREBALL QUE (AIXÍ HO ESPERE) HAURIA ACONSEGUIT LA SEUA APROBACIÓ: PERQUÈ LEV SEDOV ERA UN REVOLUCIONARI AUTÈNTIC I MENYSPREAVA ELS FARISEUS.